

ANTONÍN DVOŘÁK

Antonín Dvořák je po Bedřichu Smetanovi největší tvůrce naší novodobé hudby. Životní osudy tohoto mistra jsou jako pohádka o chudém člověku, který přišel k svému království. Ano, tento syn prostého hostinského a řezníka se těžce probíjel v mladých letech k uznání nuzným životem a bídou, aby dosáhl nakonec svého království v říši tónů. Antonín Dvořák, když si vydobyl uznání doma i v cizině, platil za předního mistra hudebního a byl stavěn po bok největším tehdejším zjevům skladatelským.

Byl o 17 let mladší nežli Bedřich Smetana; narodil se 8. září 1841 v Nelahozevsi nad Vltavou. Od útlého mládí naplňovala jeho nitro jen a jen hudba, v níž spatřoval všechno štěstí a veškeren svůj svět. Otec sice chtěl, aby se jeho syn Antonín vyučil řeznictví a pokračoval v rodinné živnosti, ale hudba přece jen zvítězila. Náš mladý hrdina se nebál překážek ani strádání, vypravil se do Prahy, aby tam nabyl nutného vzdělání hudebního, které by jeho hudební vloze dalo pevný základ, na němž by se mohla dále vyvíjeti. A tak — ve věku šestnácti let — se stal žákem tehdy slavné varhannické školy v Praze, kde si osvojil všechna nutná pravidla a prostředky skladatelského umění, a jsa bedlivým a svědomitým studiem vyzbrojen, vkročil do samostatného uměleckého života, aby mohl žítí pouze hudbě.

Bylo k tomu třeba hojně odvahy; vždyť najít v hudbě

živobytí není lehká věc! A tak se Dvořák protloukal, jak mohl. Byl violistou v orchestru tehdejšího Prozatímního divadla (předchůdce dnešního Národního divadla), působil jako varhaník a dával hodiny z hudby. Při tom všem horlivě skládal. Ale osud ho neopustil. Když mu bylo 32 let, sklidil první velký veřejný úspěch svým hymnem na slova Hádkových „Dědiců Bílé hory“. Odtud začíná jeho životní dráha znenáhla stoupat a jeho jméno se stává v našem národě a brzy i v cizině stále známějším a slavnějším. Ba možno říci, že se nikdo z našich skladatelů nedožil takového uznání a takových poct doma, v Evropě i v Americe jako Dvořák. Získav si svými díly přátelství se slavným německým skladatelem Brahmssem a s vlivným kritikem Ed. Hanslickem, našel v Berlíně nakladatele, který šířil jeho díla do celého světa. Přední tehdejší dirigent německý a zároveň upřímný přítel české hudby Hans von Bülow s nadšením provozoval Dvořákovy skladby při svých slavných koncertech. Dvořákovi se však neotvírá pouze Německo; brzy proniká jeho sláva do Anglie, kam Dvořák zajíždí, aby tam řídil svá veliká díla oratorní a aby tam klidil nadšené uznání vší anglické veřejnosti. S jakým obdivem patřili Angličané na tohoto českého mistra, svědčí nejlépe to, že jej universita v Cambridgejmenovala doktorem hudby — pocta, které se tam dostalo pouze největším skladatelským osobnostem. Rovněž pražská universita jej jmenovala čestným doktorem. To vše působilo i na hmotné upevnění Dvořákova postavení. Byl jmenován profesorem pražské konservatoře a ve věku 51 let byl povolán za ředitele konservatoře v New Yorku. Ale vrátiv se po třech letech do vlasti, vstoupil v čelo pražské konservatoře jako její ředitel. Jsa vážen a milován doma i v cizině a dosáhnuv úspěchů životních jako žádný jiný z našich skladatelů, zemřel 1. května 1904 ve věku 63 let.

Je málo geniů, kteří by byli přírodou obdarováni tak bohatou hudebností, jako byl Antonín Dvořák. Byl nevysychající, stále svěží pramen, z něhož se v nesmírném bohatství

řinuly vždy nové a vždy krásné melodie. Proto se také jeho skladatelský odkaz vyznačuje neobyčejnou mnohotvárností; tvořil díla ve všech známých formách, od prostých tanců až ke komorním skladbám a k symfoniím, od prosté písně až k operám, kantátám a oratoriím. V jeho hudbě se zrcadlí jeho poctivé, čisté a upřímné nitro velkého člověka, jenž vyšel z lidu a tomuto svému původu vždy zůstal věren, i tehdy, když jej obdiv přátel vynesl k nejvyšším poctám. V jeho hudbě se prostupují mnohé znaky, které mají svůj původ v onom jeho prostém lidovém původu. Je to jednak čisté, lidové veselí, lidový bodrý humor, jenž vám dovede připravit chvilku čistého štěstí. To zaslechnete v jeho Slovanských tancích, v jeho některých kvartetech a symfoniích a v jeho komických operách (Tvrdé palice, Šelma sedlák, Čert a Káča). Vedle toho pak zaznívají z jeho děl nálady plné zbožného rozjímání a ponoření se v prostou, lidovou zbožnost. Tyto překrásné a hluboké tóny vás cele zaujmou zvláště v pomalých větách jeho komorních skladeb a jeho symfonií a pak v jeho velikých oratoriích, jimiž založil vývoj českého oratoria (Svatební košile, Svatá Ludmila, Rekviem, Stabat mater). A konečně se rozezvučí jeho nitro při české pohádce a české baladě, zvláště při baladách Erbenových. Odtud vyrostly jeho symfonické básně podle Erbenovy Kytice (Vodník, Polednice, Zlatý kolovrat, Holoubek) a jeho překrásná a poeticky tak hluboká opera Rusalka. Ovzduším starých pověstí slovanských a slovanské minulosti se dal nadchnout k tvorbě velké opery Dimitrij podle látky z ruské minulosti. Antonín Dvořák byl nadán velikým hudebním bohatstvím a je právem stavěn vedle Bedřicha Smetany, neboť dovedl — jako málokdo jiný — vyjádřiti svým dílem radosti a touhy svého lidu.

*V Čítance pro třetí třídu stř. škol dívčích,
kterou sestavil Fr. Pulec, Praha 1931,
Čes. grafická Unie. Str. 106 až 108.*

Malý, ale významný Helfertův příspěvek o Antonínu Dvořákovi. Přitom dlužno uvážit, že je psán pro mládež, pro studenty, a má tedy hudebně výchovný význam. Je to však zároveň první Helfertovo veřejné přiznání k vlastnímu novému pojetí významu Antonína Dvořáka ve vývoji české hudby, neboť zde klade Helfert Dvořáka hned vedle Smetany. V době svého působení v Praze byl Helfert spolupracovníkem Zdeňka Nejedlého v časopise Smetana. Není divu, že stál částečně pod vlivem Nejedlého. Odtud jeho poměr k Dvořákovi byl rezervovaný a kritický a vývojová linie české hudby hledána podle Nejedlého v díle B. Smetany, Zd. Fibicha, J. B. Foerstra, Ostrčila. Dvořákovu odkazu pak činěny přehnané výhrady, uznáváno sice jeho úžasné melodické a instrumentační bohatství, ale přezírán pokrokový obsah jeho děl. Tehdy také napsal Helfert polemický článek *Více Dvořáka do České kultury* a uveřejnil své názory v časopise Smetana. V Brně však vykristalisovaly Helfertovy názory v zdravé a nezávislé pohledy na správný vývoj české hudby v čele se Smetanou a Dvořákem v nerozlučné spojitosti. Zvlášť cenné jsou věty, v nichž Helfert hodnotí Dvořáka jako umělce, který vzešel z lidové půdy a zůstal svou hudbou věren českému lidu.

Srov. stať Helfertovu v jeho *České moderní hudbě* (Olomouc 1936, Index), heslo Antonín Dvořák v Pazdírkově hudebním slovníku naučném II, str. 218—23, článek *Více Dvořáka v České kultuře 1—1912* a články v časopise Smetana III—1912/13, str. 121, 156, 232, 249, 271 a Smetana V—1914/15, str. 80. a Helfertovu Studii *Smetana a Dvořák* v časopise Index 1934 (nově otištěna v sborníku Helfertových prací: *O Smetanovi* Praha 1950, Hudební matice, str. 106).

